

Geol. vjesnik	27	53—58	2 sl. u tekstu	Zagreb, 1974
---------------	----	-------	-------------------	--------------

551.735:561(161.18.45/46)

MATO BRKIĆ, DOMAGOJ JAMIČIĆ i NIKOLA PANTIĆ

KARBONSKE NASLAGE U PAPUKU (SJEVEROISTOČNA HRVATSKA)

Na temelju prvog fitopaleontološkog nalaza u niskometamorf-
nim škriljalcima potoka Radlovca utvrđeno je da dio naslaga ra-
nije pribrojnih siluru pripada gornjem karbonu (westfalu). De-
terminiran je fosilni materijal i snimljen stratigrafski stup s ovog
lokaliteta.

1. GEOLOŠKI PRIKAZ

(M. Brkić i D. Jamičić)

Tijekom rada na osnovnoj geološkoj karti SFRJ, list Orahovica, skup-
ljen je obilan dokumentacioni materijal iz kojeg je izdvojen značajan na-
laz florističkih ostataka, koji predstavlja nov podatak za rješavanje stra-
tigrafije slavonskih planina.

U prikupljanju ovog materijala sudjelovali su, osim autora M. Brkić
i D. Jamičića, i geolog P. Mamužić i aps. geol. I. Hećimović, pa im se zahvaljujemo na suradnji.

Za podršku i pomoć u objavljivanju ovog rada najtoplije se zahvalju-
jemo prof. dr V. Kochansky-Devidé i kolegi I. Grimaniju, a za svesrdnu pomoć u petrografskoj odredbi prof. dr M. Vragoviću.

Pregled dosadašnjih istraživanja

Prve podatke koji se odnose na obrađivani teren dao je D. Stur
(1861/1862), koji je vršio pregledna snimanja u slavonskom gorju. U opi-
su naslaga autor spominje raznobojne škriljavce koje je uvrstio u donji
trijas.

Ovakvo mišljenje Stura podržao je Gorjanović-Kramberger (1897), a uz to je pretpostavio da dio tih naslaga pripada paleoziku.

Godine 1919. F. K o c h ističe da Sturovi, verfenu slični škrljavci, a koji u slavonskom gorju imaju veliku rasprostranjenost, pripadaju starijem paleozoiku.

Ipak za nas su najvažniji rezultati istraživanja koja je vršio J. P o l j a k (1934a, 1934b, 1952), koji je nalazom graptolita (rodovi *Climacograptus* i *Monograptus*), odredio gornjosilursku starost škrljavih pelit-psamit-psefitskih naslaga filitnog pojasa Papuka i Krndije. Tu su uvršteni kloritski škrljavci (brusilovci) s prelazom u debelu seriju filita, različite boje i sastava, u kojima su uloženi kristalinični vapnenci, te filitni konglomerati i raznobojni sitnozrni kvarciti.

Ovoj grupi stijena, izuzev eruptiva, pripale su sve naslage Radlovačke serije među kojima su spomenuti nalazi graptolita (P o l j a k , 1952).

Stup kroz naslage s karbonskom florom

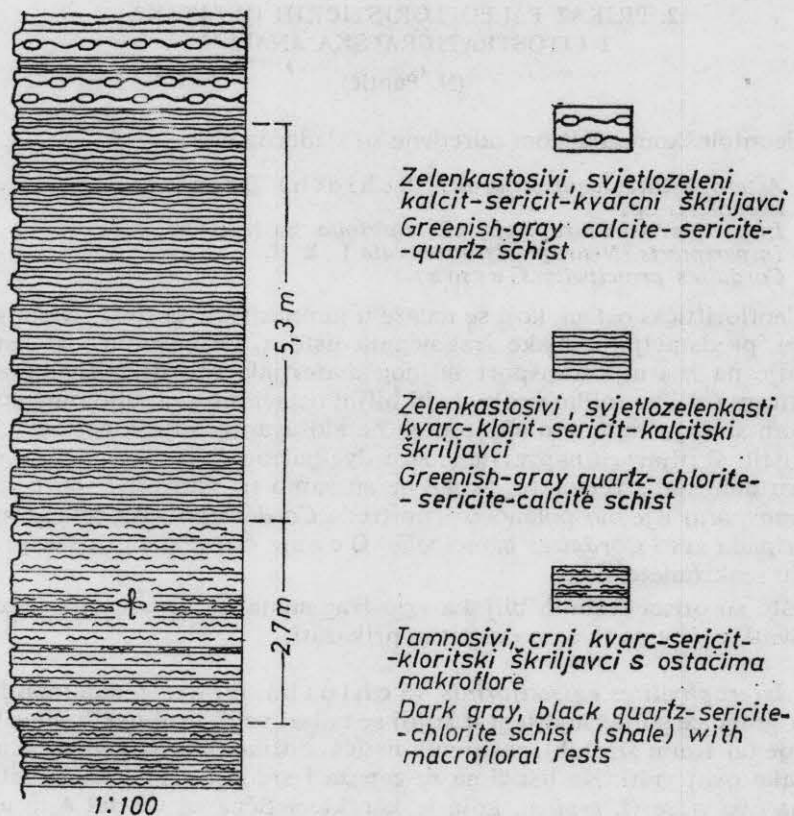
Na lijevoj strani potoka Radlovac, oko 500 metara zapadno od drobionice dijabaza, u usjeku ceste, otkriven je izdanak tamnosivog, crnog glinenog škrljavca gdje smo snimili detaljni geološki stup kroz naslage (sl. 2) koje se mogu uvrstiti u karbon (westfal B i C).

Sl. 1. Skica s naznakom lokaliteta karbonskih niskometamornih škrljavaca s vestfalskom florom

Text-fig. 1. Sketch map of the Westphalian fossil flora finds in the Radlovac creek

U bazi stupa, koji predstavlja isječak iz tektonski jako razlomljene radlovačke niskometamorfne serije, dolazi izmjena uslojenog tamnosivog i zelenkastosivog listićavog kvarc-sericit-kloritskog škrljavca. Na njima slijede naslage tamnosivog, gotovo crnog, dobro uslojenog (2—20 cm) kvarc-sericit-kloritskog škrljavca, debljine oko 3 m, na čijim ploham

Sl. 2. Stup kroz naslage s karbonskom florom u potoku Radlovac

Text-fig. 2. Geological column of the Carboniferous deposits with fossil flora of the Radlovac creek

kalavosti su nađeni ostaci biljaka. Ove naslage s biljnim ostacima kontinuirano prelaze u zelenkastosive kvarc-klorit-sericit-kalcitske škriljavce dobro uslojene (2—30 cm), debljine oko 5 m, a oni prelaze u krupnozrnate kalcit-sericit-kvarcne škriljavce s debljinom slojeva od 5—20 cm.

Zbog pokrivenosti i spomenute tektonske razlomljenosti nije bilo moguće pratiti daljnji slijed naslaga, no iz terenskih opažanja može se pretpostaviti da na ovim naslagama kontinuirano leže ljubičasti kvarcni filiti i slabo metamorfozirane grauvake (metagrauvake).

2. PRIKAZ PALEOFLOLISTIČKIH OSTATAKA
I FITOSTRATIGRAFSKA ANALIZA

(N. Pantić)

Paleontološkom analizom određene su sledeće vrste:

Asterophyllites equisetiformis (Schloth.) Brgt.
Pecopteris sp.
Imparipteris (*Neuropteris*) cf. *tenuifolia* Schloth.
Imparipteris (*Neuropteris*) *attenuata* L. & H.
Cordaites principalis Germar

Paleofloristički ostaci, koji se nalaze u tamnosivom, gotovo crnom škri-ljavcu, predstavljaju otiske fragmenata listova. Fragmentarnost listova ukazuje na znatniji transport biljnog materijala pre definitivnog sedi-mentiranja, ali ne toliko veliki da bi biljni ostaci bili potpuno uništeni. U svakom slučaju radi se o alohtonom nataložavanju biljnih ostataka.

Iz istih škri-ljavaca napravljene su i dve paleopalinoške analize. Ana-lize su dale slabe rezultate: zapažene su samo tri istovetne spore (roda *Calamospora*) i jedno polenovo zrno (reda *Cordaitina*). Ovo polenovo zr-no pripada vrsti *Cordaites principalis* Germ. čiji je lisni otisak prepo-znat u makromaterijalu.

Pošto su otisci fosilnih biljaka vrlo fragmentarni, nećemo ih detaljno opisivati, već ćemo ih samo ukratko prikazati:

1. *Asterophyllites equisetiformis* (Schloth.) Brgt. Jedan mali frag-ment grančice s internodijem u kojoj se nalazi velik broj uskih, linearnih (manje od 1 mm širokih), zašiljenih listića, dužine oko 7—8 mm, pripada svakako ovoj vrsti. Na listićima se zapaža i srednji nerv. Ovo je sitnija forma ove vrste (f. *typica*), koja je karakteristična za vestfal A, a naro-čito za vestfal B i C. Krupnija forma ove vrste (f. *schlotheimi*) karakte-riše stefan.

2. *Pecopteris* sp. Jedan mali otisak fragmenta lista papratnjače pripa-da pouzdano ovome rodu. Pinule su tipično pekopteridne sa sorusima. Ni jedna od poznatih vestfalskih pekopteridnih papratnjača nije mogla biti prepoznata po ovome malom fragmentu.

3. *Imparipteris* (*Neuropteris*) *attenuata* L. & H. Ovo je najkrupniji oti-sak u zbirci. Slabo je otisnut deo lista sa glavnim rahisom, bočnim rahi-sima i pinulama. Pinule su izdužene, prilično male, dosta tupog vrha. Na samom otisku nervatura je slabo otisnuta ali se ipak zapaža da je diho-tomna i dosta retka. Ova se vrsta retko javlja pri kraju vestfala A, a česta je u vestfalu B i C.

4. *Imparipteris* (*Neuropteris*) cf. *tenuifolia* Schloth. Samo jedna do-bro očuvana pinula, izdužena i nešto povijena vrha, najverovatnije pripada ovoj vrsti. Vrsta *Imparipteris* (*Neuropteris*) *tenuifolia* je zastup-ljena u vestfalu B, C i D.

5. *Cordaites principalis* Germar. Ovoj vrsti pripada jedan fragment veoma karakterističnog lista karbonskih gimnospermi, širine oko 3,5 cm, sa jasno izraženom paralelnom nervaturom. Ova vrsta česta je u svim odeljcima karbona (namir, vestfal, stefan), a prelazi i u donji perm.

Treba na kraju ovog prikaza napomenuti da su na škriljancima zapaženi i sitni ovalni otisci koji donekle potsećaju na slatkovodne karbonske školjke roda *Carbonicola*. Bilo da se radi o slatkovodnoj seriji ili samo o interkalaciji slatkovodnih sedimenata, ovaj nalaz može biti interesantan jer otkriva uslove sredine u vreme taloženja fosilnog horizonta.

Po starosti, niskometamorfne tvorevine sa biljkama iz Radlovačkog potoka možemo upoređivati sa biljonosnim karbonskim naslagama vestfalske starosti (vestfal C i D) koje je opisao iz mrkih auerniških slojeva u Karavankama A. Takšić (1947) i vestfalskim slojevima, i to mrkim peščarima sa biljkama, iz potoka Ljubije (kod Ljubije u Bosni) koje prikazuje N. Pantić (1958). Međutim u oba slučaja (sasvim pouzdano kada je u pitanju potok Ljubija) naslage se po litofacijelnom sastavu i stepenu metamorfizma jako razlikuju. Ljubijska flora potiče iz mrkožutih nemetamorfoziranih peščara (krupnozrnih) i glinaca.

Inače vestfalski sedimenti (vestfal C) sa karbonskim biljkama na teritoriji Jugoslavije poznati su još iz istočne Srbije (Stara planina i Porečka Reka).

Za sada bi bilo preuranjeno, u slučaju fosilonosnih horizonata radlovačke niskometamorfne serije, koja je uz to i jako razlomljena, odrediti se i paralelisati je sa ma kojom drugom serijom na teritoriji Jugoslavije. Posebno što je poslednjih godina pokrenuto pitanje revizije starosti velikog broja metamorfnih, u prvom redu niskometamorfnih, terena u nas (Pantić, 1970 i dr.), pri čemu su istraživanja pokazala da one u raznim slučajevima mogu biti vrlo različite starosti, a kada su one još i veoma razlomljene, kao što je to slučaj i sa tvorevinama na Papuku, onda se dešava da često bliski blokovi veoma sličnih metamorfita mogu biti nejednake starosti.

3. ZAKLJUČAK

Prema svemu izloženom može se zaključiti da je niskometamorfna »radlovačka serija« Papuka i Krndije, koja je do sada svrstavana u silur, jednim delom karbonske starosti (vestfal B ili C).

Primljeno 13. 03. 1974.

M. Brkić & D. Jamičić
Institut za geološka istraživanja
41000 Zagreb, Sachsova 2

N. Pantić
Rudarsko-geološki fakultet,
11000 Beograd, Kamenička 6

LITERATURA

- Gorjanović-Kramberger, D. (1897): Geologija okolice Kutjeva. — Rad Jugosl. akad., 131, 10—29. Zagreb.
- Gothan, W. & Remy, W. (1957): Steinkohlenpflanzen. 1—248, Verl. Glückauf, Essen.
- Koch, F. (1919): Grundlinien der Geologie von West-Slavonien. — Glasnik Hrv. prirodosl. društva, 31/1—4, 217—236. Zagreb.
- Pantić, N. (1962): Phytostratigraphie der jungpaläozoischen Ablagerungen in Jugoslavien. — 4. Congrès strat. géol. Carbonifère, 2, 463—469. Heerlen.
- Pantić, N. (1970): Mezozojski i paleogeni metamorfiti »paleozoika« zapadne Makedonije. — Glas Srpske akad., 278 (od. prir. nauka, 33), 73—78. Beograd.
- Poljak, J. (1934a): Prilog geološkom poznavanju Krndije. — Vesnik Geol. inst. kralj. Jugosl., 3, 73—83. Beograd.
- Poljak, J. (1934b): Tumač za geološku kartu Orahovica—Beničanci I : 75.000. — 18 str., Povr. izd. Geol. inst. Kralj. Jugosl. Beograd.
- Poljak, J. (1952): Predpaleozojske i paleozojske naslage Papuka i Krndije. — Geol. vjesnik, 2—4, 63—82. Zagreb.
- Stur, D. (1861): Erste Mitteilung über die geologische Übersichtsaufnahme von West-Slavonien. — Jahrb. Geol. Reichsanst., 12/1, Verhandl., 115—118. Wien.
- Stur, D. (1862): Zweite Mitteilung über die geologische Übersichtsaufnahme von West-Slavonien. — Jahrb. Geol. Reichsanst., 12/2, Verhandl., 200—205. Wien.
- Takšić, A. (1947): Prinos poznavanju gornjokarbonske flore Golice (Karavanke). — Geol. vjesnik, 1, 232—240. Zagreb.

M. BRKIĆ, D. JAMIČIĆ and N. PANTIĆ

CARBONIFEROUS DEPOSITS IN MOUNT PAPUK
(NORTHEASTERN CROATIA)

On the basis of the first discovery of land macrofloral remains it has been determined that a part of the layers previously ascribed to the Silurian belongs to the Upper Carboniferous (Westphalian B and C). A description of the fossil material, as well as the stratigraphic column of this locality (text-fig. 2), is presented in this paper.

Received 13 March 1974

M. Brkić & D. Jamičić
Institute of Geology
41000 Zagreb, Sachsova 2

N. Pantić
Faculty of Mining & Geology,
11000 Beograd, Kamenička 6